

MIQUEL PALET I MARTÍ (1908-1988): DEL COMPROMÍS AMB TERRASSA A L'EXILI MEXICÀ. PRINCIPALS TRETS BIOGRÀFICS D'UN DESTACAT REPRESENTANT DEL REPUBLICANISME LOCAL ¹

Josep Puy. Doctor en Història. Professor de la UAB.

Recepció i acceptació: setembre de 2015

*Aquesta esperança
que tenim al cor i veiem al lluny,
qu'és desesperança,
desig i enyorança,
llibre dels records obert en eix full,
del dia que passa
al dia que vé,
del passat qu'és glaça
a la il·lusió que hom té.*

Miquel Palet, *El motiu de viure*. Draguignan, 4 de març de 1942.

Resum: Miquel Palet i Martí (1908-1988) fou un terrassenc i un republicà compromès amb el seu temps i amb la seva ciutat. Va combinar la seva trajectòria professional amb l'activitat política. Tingué un paper rellevant en la defensa de l'Estatut i en les eleccions al Parlament de 1932. Fou el representant de les JERC a Terrassa i regidor de Cultura en temps de la República i de la Guerra Civil. Va viure i patir les diferents tensions polítiques locals tot fent costat a Jaume Figueres. El conflicte bèl·lic va trencar, sobtadament i tràgicament, l'activitat política i social de Miquel Palet i de molts altres terrassencs que maldaven per una societat més justa, lliure i democràtica. Es va perdre tota una generació d'intel·lectuals, sindicalistes, polítics i artistes. L'exili mexicà fou el destí de Palet i de molts altres patriotes. El fill de Domènec Palet i Barba desenvolupà en terres americanes una important tasca docent, professional i esportiva. Retirat de la política, destacà en la promoció de l'hoquei herba i la seva projecció olímpica.

Paraules clau: Miquel Palet i Martí, república, exili, política, guerra civil, Domènec Palet i Barba.

Abstract: Miquel Palet i Martí (1908-1988) was a citizen from Terrassa and a republican committed to his time and city. He combined his career with political activity. He also played an important role in the defense of the Estatut and during the Parliament elections in 1932. He was the representative for the JERC in Terrassa and a Culture councilor during the Spanish Republic and Civil War. He experienced and suffered the different local political tensions while supporting Jaume Figueres. When war broke out, Miquel Palet's social and political activity was tragically and suddenly truncated, as well as those of the other Terrassa citizens who fought for a freer, fairer and more democratic society. A whole generation of intellectuals, syndicalists, politicians and artists was lost. Palet and many other patriots exiled to Mexico. Domènec Palet i Barba's son developed an important sportive, professional and educative trajectory. When he retired from politics, he stood out in the promotion of field hockey and its Olympic projection.

Keywords: Miquel Palet i Martí, republic, exile, politics, civil war, Domènec Palet i Barba.

Miquel Palet i Martí i la seva família varen arribar a Mèxic –Veracruz– el 22 de maig de 1942. Era el final de trajecte després de quatre anys d'advers i desgraciat periple fora de Catalunya. Quatre persones iniciaven l'exili i una nova vida en un

Fons Gabriela Hernández Palet

país desconegut però obert i acollidor des del primer moment. Una família terrassenca començava una nova etapa sense retorn. Eren en Miguel, la seva esposa Carme i les seves filles Irene (1933) i Ramona (1935). El tercer fill, en Domènec, va néixer en terres americanes (1942). Enrere deixaven un país, una ciutat, una família i tota una història de lluita i esforç que acabà en un exili definitiu a la República de Mèxic.² El nostre protagonista tenia llavors 34 anys però, malgrat la seva joventut, havia construït una important biografia lligada amb els ideals republicans, el compromís, el coneixement i la cultura.

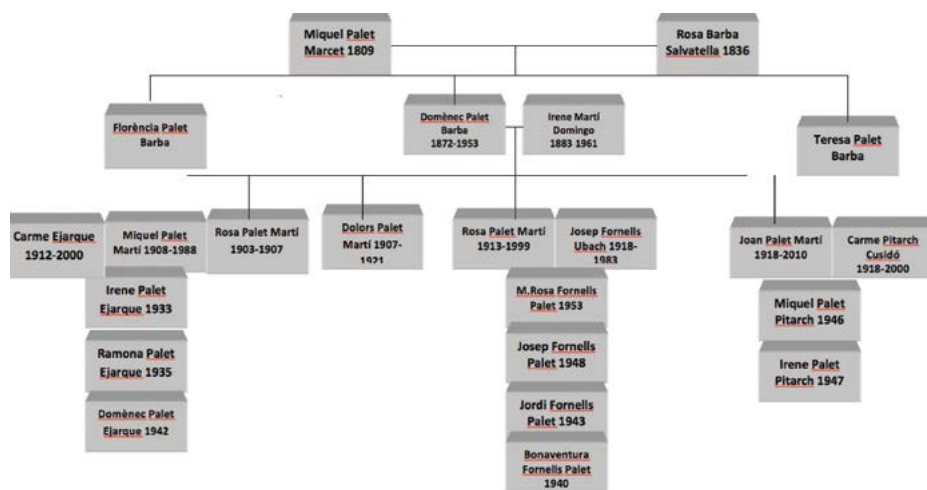
Aquest personatge ha estat un referent del republicanisme local dels anys trenta i la seva intensa activitat política i professional reclama un estudi en profunditat que, malauradament, encara no existeix. La llista de prohoms de la política i cultura locals que romanen en la casella de l'oblit historiogràfic és prou extensa i decebedora, fins i tot preocupant. En aquest cas, es tracta d'unir les peces d'un heterogeni mosaic i establir un discurs de situació i context que permeti un futur treball de molta més volada que ens apropi a la seva personalitat política i ciutadana.

Influència i herència d'en Domènec Palet i Barba

Miquel Palet i Martí era el tercer fill d'en Domènec i Barba i Irene Martí i Domingo. Va néixer el 26 de desembre de 1908. Les dues germanes que el precediren, Rosa

Fons Palet Pitarch

(1903-1907) i Dolors (1907-1921), varen morir molt joves. Tenien cinc i quinze anys, respectivament. Els altres germans foren la Rosa (1913-1999) i en Joan (1918-2010). Aquest fou un reconegut metge de família que també exercí com a psiquiatre fins poc abans de morir, i sempre en el pis del carrer Alcolea, al barri de Sants de Barcelona.

El pare d'en Miquel, en Domènec Palet i Barba (1872-1953) fou un prohoms de la política, del civisme i la tolerància. Ha estat el polític més destacat i compromès de la història del republicanisme terrassenc i desenvolupà la seva activitat política en la Terrassa, Barcelona i Madrid del primer terç del segle XX. Fou el gran opositor del salisme i un fidel representant de la coalició d'esquerres al Congrés de Diputats de Madrid durant el temps de la República. També resultà molt important el seu treball com a geòleg, investigador i gran estudiós de la natura.³ Va ser un home decisiu en l'organització de nombroses expedicions científiques que es portaren a terme per les rodalies de Terrassa i altres indrets del país.

En Palet i Barba s'endinsà de valent en el terreny de les prospeccions geològiques i de la rabdologia. Fou un qualificat saurí. Va executar, amb diferent èxit i també força polèmica, nombrosos projectes arreu de l'Estat. El seu fill Miquel fou un fidel ajudant i col·laborador (1927-1930). Participaren junts en diferents estudis i expedicions a la recerca d'aigua, tant a nivell públic com privat.

La trajectòria política d'en Palet i Barba fou molt important per entendre la història del republicanisme local i català de les primeres dècades del segle XX. Dedicà deu anys (1899-1909) a la política municipal. Exercí en nombroses ocasions com a alcalde accidental i va prendre importants decisions vinculades al desenvolupament i la transformació de la ciutat de Terrassa. Fou notari i testimoni d'excepció de molts canvis i creixement.

El seu fill Miquel va recollir el tarannà d'aquell apassionament per la política i la complicitat amb tota mena de projectes culturals i associatius a la ciutat de Terrassa.

Fons Pilar Casanovas. Mèxic (Domènec Palet, Irene, Carme, Miquel Palet i Irene)

Les diverses activitats científiques/geològiques del pare faran que en Miquel sigui un destacat col·laborador i alhora un representant de primer ordre en el batec del republicanisme local i l'activitat municipal en temps de la Segona República.

Pare i fill han estat honrats i coherents amb els seus arguments polítics. Ambdós s'identifiquen pel seu compromís ètic i cívic i la seva implicació en nombroses iniciatives ciutadanes. En Palet i Barba va trencar amb el monopoli polític del salisme i esdevingué un actiu i bel·ligerant opositor polític en el darrer tram del període de la Restauració. El caciquisme encrostat de la comarca interferí en sengles resultats electorals (1919/1920). L'any 1923 aconseguí l'acta de diputat a les Corts de Madrid. Durant la Segona República Espanyola va estar present en el Congrés de Diputats al llarg de les tres legislatures (1931, 1933 i 1936).⁴ El desenllaç de la Guerra Civil obligà Palet i Barba a emboscar-se en diferents llocs de la província i de la ciutat de Barcelona. No va tornar mai més a la seva estimada Terrassa.

L'any 1950 visità el seu fill Miquel a Puebla (Mèxic). Hi va passar sis mesos i, malgrat la seva avançada edat, no va tenir inconvenient a visitar diferents llocs històrics i arqueològics d'aquell país. El seu interès per les prospeccions geològiques el varen portar a visitar els pous petrolers de Poza Rica, a l'estat de Veracruz, i va impartir una conferència a l'Institut Geològic Nacional de Mèxic.⁵ Va tornar a Espanya el 21 de gener de 1951.

Miquel Palet: sòlida formació tècnica i sensibilitat cultural

Després d'estudiar durant força temps la Terrassa dels darrers anys de la dictadura de Primo de Rivera i del temps de pau i de guerra de la República m'adono d'una

Fons Palet Pitarch. Mèxic-Teotihuacan

singular característica: la polivalència professional i intel·lectual de molts dels seus representants. La riquesa intel·lectual i política de molts terrassencs es va trencar amb la Guerra Civil i les seves dramàtiques conseqüències. En Miquel Palet és un exemple fefaent d'aquella embranzida generacional i sobtat trencament.

La seva qualificació professional es vincula com la de tants altres terrassencs amb l'Escola Industrial de la ciutat de Terrassa. Va formar part de la promoció 1920/1924. A l'Escola va rebre formació en estudis tècnics vinculats amb la química i el tèxtil. Durant la Guerra Civil fou delegat de la Generalitat en aquella institució docent. La seva preparació li va permetre desenvolupar una important activitat professional en diferents moments de la seva vida. Va treballar a Ca l'Izard (SA. Manufactura Tèxtil). En aquesta empresa és on va conèixer la seva esposa, Carme Ejarque.⁶ Es varen casar el 1933.

La seva formació tècnica va ser de gran ajut quan fou mobilitzat el mes de desembre de 1937. Dins del Ministeri de la Guerra, estava adscrit a la junta de compres de material en la categoria d'enginyer tèxtil. La seva formació professional i universitària va ser important en la seva etapa de l'exili mexicà, i durant l'estada a Puebla (1946-1951) i també a Mèxic va treballar en una fàbrica de productes químics –Industrias Químicas S.A.–. També va exercir de catedràtic de Química a la Universitat de Puebla. La seva néta, Gabriela Hernández Palet, ens ha facilitat una detallada descripció del seu recorregut familiar, esportiu i professional per terres mexicanes.

En Miquel Palet fou un home polifacètic i molt amant del saber i de la cultura. Va donar nombroses conferències i va escriure diferents articles sobre el gènere de punt a l'*Eco de la Industria, el Comercio y la Banca* o sobre el món de la cultura a

Fons Gabriela Hernández Palet

ser el secretari del Pomell de Joventut “Fermes Catalans”. Un vessant prou inèdit fou el conreu de la poesia. De ben jove publicà algun treball en el setmanari *Joventut Catalana*: “Tarda de juny”. En aquest sentit vull destacar els poemes escrits en la seva etapa d'exili a França. Són textos elaborats durant la seva estada a Draguignan, al departament de Var. Foren escrits entre 1941 i 1942 i destil·len una gran emotivitat i enyorança, tot recordant la mare, el Nadal o el desig de viure.

*Carrers de ciutat
amarats de llum,
mai tant estimats
com més enyorats
al trobar-me'n lluny.
Records d'infantesa,
de l'escola al camp;
fets de juvenesa
que semblen d'enguany;*⁹

El seu interès i compromís per la cultura es va fer palès en diferents moments de la seva activitat política i ciutadana. En el mes d'octubre de 1936 formà part del Consell Municipal d'Unitat Popular. Fou el regidor de Cultura, com ho havia estat anteriorment, i demostrà una sensibilitat molt gran per tot l'àmbit escolar i formatiu –l'educació dels infants, les cantines escolars, la formació d'adults, ensenyaments musicals, mestres...–, a la Terrassa d'aquell primer any de la Guerra Civil.¹⁰

Del compromís amb la política

En Palet fou l'home de les Joventuts d'Esquerra Republicana de Catalunya a Terrassa sota la presidència d'en Jaume Figueres i Salellas, amb qui va presidir les

la premsa de l'època.⁷ En Rafel Comes, bon amic i excel·lent erudit de la nostra història local, ens facilita el nom d'algunes d'aquelles xerrades⁸ i ens comenta coses prou interessants i diverses sobre el nostre protagonista.

La seva inquietud i activitat cultural tingueren un paper destacat en la seva vida. A l'edat de 14 anys va

Joventuts i la Fraternitat i mantingué una estreta col·laboració. L'arribada de la Segona República enceta el temps en què Palet agafa, de forma progressiva, un destacat protagonisme i una acurada complicitat amb els ideals esquerrans i catalanistes.

Les eleccions municipals de 1931 donaren la victòria a la coalició del Bloc Republicà Catalanista. Aquesta coalició estava formada per la gent de la Casa del Poble i Fraternitat Republicana, el Centre Republicà Obrer i el Centre Catalanista Republicà. Situem Miquel Palet en l'òrbita de la Casa del Poble, de la qual el seu pare havia estat un dels fundadors i principals dinamitzadors.

Avel·lí Estrenjer fou el primer batlle de la ciutat en temps de la República, després ho va ser en Ramon Camps i, a partir de 1932, en Samuel Morera. Aquest i en Palet i Barba esdevingueren els grans referents del republicanisme de l'època. En Morera era l'home d'Esquerra al Consistori i cap visible de la política local. Tingué actituds i prenia decisions que anaven acompanyades de polèmica i discrepància. Les seves actuacions es caracteritzaven per un pronunciat autoritarisme. En Domènec Palet i Barba era el diputat a Madrid i palesava, en bona mesura, la ferma imatge del seny, la tolerància i la prudència en els debats parlamentaris del Congrés.

En qualsevol cas, hem de ser conscients que la imatge del republicanisme local no era ni de bon tros un espai d'harmonia i bona entesa. La coalició de les primeres municipals estigué plena de diferències i alguns enfrontaments. Les discrepàncies sobre l'actitud de l'alcalde davant els fets revolucionaris i ocupació de l'Ajuntament de 1932 també varen aixecar molta polseguera.

Des dels primers temps hi hagué un duríssim enfrontament entre republicans i anarquistes sobre la manera d'entendre i interpretar la República. Aquest tema va polaritzar i radicalitzar, amb el pas del temps, algunes actituds com la del mateix Samuel Morera. El seu discurs inflexible i autoritari fou una característica habitual de l'època i de la seva trajectòria política.¹¹

Resseguir el diari *L'Acció* permet veure aquell foc creuat d'opinions i acusacions (Espartacus Puig, Joan Ponsa, Jaume Figueres, Samuel Morera...) que enterboliren d'allò més el panorama polític dels primers temps de la República.

L'11 de setembre de 1931, *L'Acció* publicava un editorial sota el nom "S'ha acabat". Hi llegim el següent:

"Som polítics, tenim fe amb la República. Es un crim de lesa pàtria, l'actitud inqualificable, terriblement pertorbadora, dels anarcosindicalistes de la CNT. Les seves contínues protestes de tolerància, d'apoi a la República són un sarcasme i un cinisme, ja que des de llur proclamació han vingut hostilitzant-la freqüentment sense preocupar-se dels perjudicis... La conducta dels anarco-sindicalistes és de fet abominable, mereix la repulsa seria dels homes que en la sindicació hi veiem una necessitat per enfrontar-nos al capital."

El republicanisme local tenia discrepàncies de portes endins i una seriosa i irremeiable conflictivitat amb el sindicalisme revolucionari. En aquest marc força

Fons Ruiz Abad. *La Nova Paloma a Ca n'Aurell*

complex i enredat, en Miquel Palet malda per fer arribar el seu discurs en els diferents espais de Terrassa i comarca. Podien ser centres republicans oficials o tavernes i cafès que acollien els discursos dels dirigents republicans de l'època. El cafè del Sol o la Nova Paloma, situats a Ca n'Aurell, foren destacats indrets de diversió i també de trobades polítiques de la gent d'esquerres.

La implicació d'en Palet sobresortí en el primer aniversari de la República a través de l'homenatge que es va fer a un nombrós grup de veterans republicans de la ciutat.¹² En fou un dels principals organitzadors.

Espais i centres del republicanisme terrassenc de l'època.

<i>Nom</i>	<i>Lloc</i>
Casa del Poble	Cremat, 9
Centre Catalanista Republicà	Sant Pere, 38
Fraternitat Republicana de Sant Pere	Carretera Matadepera/C. Fraternitat

En Miquel Palet i Martí agafa protagonisme en la seva activitat política sense descuidar, en alguns moments, la col·laboració amb el seu pare davant les peticions de perspectives geològiques que els feien empreses i particulars d'arreu. En Palet lluità per la defensa de l'Estatut i celebrà que la seva mare, Irene, i la seva germana Rosa, es posicionessin –a les Juntes dels Grups Femenins d'Esquerra Republicana a Terrassa– en defensa d'aquell document.¹³

També va desenvolupar una important campanya arreu de la comarca a favor de la candidatura d'Esquerra Republicana a les eleccions del Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932. Parlà, en sengles trobades, al costat de Trabal, Puig i Ferreter, Serra i Moret, Lluhí i Vallescà o Gaspar Armengol.

Fons Ruiz Abad. La Nova Paloma

“Catalans! Per dignitat, per demostrar que som homes de cor i sentiments, que estimen la llibertat. Que sabem agrair la tasca dels que lluiten i que sabem repudiar els que es burlen del poble. I perquè en el fons de la nostra ànima, s’hi mou l’anhel d’una reivindicació humana que no es conforma en les parets estretes, dels homes que han volgut empresonar-la. Alceu catalans ben alt el nom de l’Esquerra Republicana. Per a Catalunya és una qüestió de dignitat.”¹⁴

L’activitat municipal. 1934-1937

En Miquel Palet va sortir escollit com a regidor en les eleccions municipals del 14 de gener de 1934. Formava part de la candidatura Esquerreres Republicanes Catalanistes de Terrassa en coalició. Entrava de ple en l’activitat municipal fins al juny de 1937. El primer dia de febrer de 1934, a les vint i deu minuts del vespre, es va constituir el nou Ajuntament malgrat que en Miquel Palet no hi va ser present, ja que es trobava fora de Terrassa.¹⁵

Els consellers electes de la candidatura d’esquerreres foren: Samuel Morera, Domènec Armengol, Miquel Palet, Valentí Puigdomènec, Josep Petchamé, Enric Torres, Jaume Figueres, Joan Llach, Joaquim Carrera, Joan Mateu, Vicenç Rius, Josep Batlle, Amadeu Costa, Isidre Almirall, Anicet Pujolà i Joan Ayats. En Samuel Morera era l’alcalde i en Miquel Palet fou el regidor de Cultura.

En Palet iniciava la seva trajectòria com a regidor en un any que acabaria sent prou complicat i advers. Sovintejaren els seus textos i la seva presència a la premsa de l’època. En algun cas, com a resposta i aclariment en nom d’Esquerra davant la conflictivitat social.¹⁶ En d’altres, com a destacat protagonista i amfitrió davant la visita de personalitats com Manuel Azaña. En aquells moments el “gran i sincer amic de Catalunya”.¹⁷

Fons Gabriela Hernández Palet

Fou detingut arran dels Fets d'Octubre de 1934 i el 8 de gener de 1935 va ser alliberat. El 26 de novembre de 1935 va tenir lloc el judici per aquells fets i en resultà absolt juntament amb Joan Llac, Jaume Comadrán i Samuel Morera Blanco, fill de l'alcalde Morera. Hi hagué sentències prou dràstiques i contundents com la de l'alcalde Samuel Morera Ribas o en Valentí Puigdomènec, que foren condemnats a dotze anys de presó. Altres terrassencs tingueren condemnes de deu i sis anys de presó, respectivament.

En data de 17 de febrer de 1936 tingué lloc la sessió constitutiva de l'Ajuntament que havia quedat suspès després dels Fets d'Octubre de 1934. Així, doncs, en Miquel Palet recuperava la seva acta de regidor.¹⁸ El 21 de febrer sortia a la llum un decret-llei d'amnistia i el 26 de febrer es reincorporaven al consistori aquells regidors, amb Samuel Morera al capdavant, que havien estat empresonats.¹⁹

El nostre protagonista va seguir amb les responsabilitats específiques de la regidoria de Cultura i va viure de forma ben directa la dimissió de Samuel Morera (24 agost de 1936) davant les pressions i fortes tibantors que mantenia amb la CNT-FAI des dels primers anys de la República i, amb més intensitat, des dels inicis de la Guerra Civil. *“Són els esdeveniments i no pas jo que fan irrevocable aquesta actitud que no és meva perquè ve imposada per les circumstàncies...”*²⁰

Temps d'Unitat Popular

Jaume Figueres Salellas substituï Morera com a alcalde. Aquest mantenia uns importants vincles ideològics i d'amistat amb en Miquel Palet. Ambdós –Figueres com a alcalde i Palet al capdavant de la Comissió de Cultura– van estar presents de manera destacada en el Consell Municipal d'Unitat Popular que es va constituir el 14 d'octubre de 1936. Aquest fou un important pas, a nivell local, després del primer govern d'unitat de la Generalitat (26 de setembre) i la dissolució del Comitè de Milícies Antifeixistes. La distribució per nombre de representants i partits fou la següent: ERC: 9, CNT: 9, UGT: 6, POUM: 3, Unió de Rabassaires: 3, i Acció Catalana: 3.

Ruptura definitiva

La Terrassa de la Guerra Civil fou testimoni de diferents i agres friccions per assolir el control polític i sindical de la ciutat. L'any 1937 palesà el progressiu protagonisme

Els moments presents exigeixen la creació d Govern de Front Popular que sabrà i voldrà governar

Un Govern que governi

Finalment, dia 26, es profetja l'esperada crisi. Fois ja dita, que serveix de Catalunya condecorada de les insurreccions de la política, s'expressa el plantejament del problema públic. El Govern dimís, dintre el seu aspecte d'internat, no podria continuar un moment més. Els problemes que es plantejaven a la veu dels escriptors. En el terreny de la guerra, de l'economia, del treball, de l'ordre públic i tots els altres aspectes la decoloració dels quals resulta en perjudici de l'organització de la indústria contra el feixisme, fa sense a realitzar-hi exigència una gran atenció. I aquest, no li podien dedicar un President i quatre consellers, per molt treballadors que fossin.

S'imponeu doncs, la formació d'un nou Govern. I el primer pas per a crear-lo ja ha estat donat: el plantejament de la crisi.

Avui dia, el President de Catalunya ha anunciat la solució de la mateixa per a avui. Com s'assembla nos Govern? Cridades abir a consulta les representacions de totes les organitzacions, servei manifestar el seu parer. El nostre Partit, com l'Esquerra, Etsa Catalana, Acadèmia Catalana i la U. O. T., es manifestaren en pro de la formació d'un Govern de Front Popular. Assumit agraïment la considerem ben encertada. Les formacions governamentals anteriors, que han donat en minoria els punts polítics, no han pas donat el resultat que s'esperava. No ha donat el resultat necessari en la creació de l'ordre públic, ni en la marxa dels Fets de Maig ni en tant als aspectes de vital importància.

Davant l'experiència dels Governes de la República, act hem de treballar igualment. La formació del Govern Negrin, a base d'elements del Front Popular, ha donat bones resultats en la majoria dels aspectes de la guerra. Cal act, també, un Govern de Front Popular, que podrà treballar amb major energia i efectivitat.

En aquest Govern, actab, no podrà mancar-li la col·laboració del P. S. U., el Partit que gaudirà de la màxima simpatia entre el proletariat, que ha donat els continguts més encertats i el que està més capacitat per a ocupar l'loc de Govern.

Totes aquestes condicions ha de tenir el Govern que es formari, perquè pugui realitzar els seus objectius. Creiem que a no tardar, tal com prometem continuem el poble català, conserem el resultat de les seves gestions i restarà format el nou Govern català, que de de destituir l'element més indigne dels moments més onants onerats, ens hi de Catalunya i per al triomf de la guerra.

Col·laboració Espies contra espí

per J. Coma i Clotet

Si l'ofensa d'afiliats a la història de la guerra que ha figurat la humanitat des de temps immemoriais, pot comprovar-se l'existència de l'espionatge i el paper important que hi ha jugat. És una arma que ha donat resultats molt importants en les guerres, i que ha permès aconseguir el punt d'arribada de la guerra transformant en arma nuclear, ho va ser en contra. Actualment, els Fets de Maig són un exemple de les seves utilitats. L'idea, realitzada i analitzada, és el millor exemple de la seva utilitat. L'idea, realitzada i analitzada, és el millor exemple de la seva utilitat. L'idea, realitzada i analitzada, és el millor exemple de la seva utilitat.

Compta amb recursos, l'ofensa i la seva utilitat. És una arma que ha donat resultats molt importants en les guerres, i que ha permès aconseguir el punt d'arribada de la guerra transformant en arma nuclear, ho va ser en contra. Actualment, els Fets de Maig són un exemple de les seves utilitats. L'idea, realitzada i analitzada, és el millor exemple de la seva utilitat.

En el mateix Front i altre aspecte, que per "matar" és amb una idea a la, amb aquesta idea, es va fer el moviment de la guerra de l'ofensa. Els Fets de Maig són un exemple de les seves utilitats. L'idea, realitzada i analitzada, és el millor exemple de la seva utilitat.

Unes paraules fora de t

per N. Ugalde

Hi ha gent que es lliga a un moviment revolucionari, però no sap desfer-se'n, i així, com a resultat, s'acaba a la història de la vida social, com a resultat, s'acaba a la història de la vida social, com a resultat, s'acaba a la història de la vida social.

Hi ha gent que es lliga a un moviment revolucionari, però no sap desfer-se'n, i així, com a resultat, s'acaba a la història de la vida social, com a resultat, s'acaba a la història de la vida social, com a resultat, s'acaba a la història de la vida social.

Hi ha gent que es lliga a un moviment revolucionari, però no sap desfer-se'n, i així, com a resultat, s'acaba a la història de la vida social, com a resultat, s'acaba a la història de la vida social, com a resultat, s'acaba a la història de la vida social.

Imatge diari El DIA

del PSU i l'accentuat interès pel control de la UGT, la seva complicitat amb ERC, el redreç autoritari de la revolució i l'aniquilament visceral del POUM de tots els àmbits i responsabilitats de la ciutat i del país.²¹ La CNT va patir també, en aquell any, un destacat arraconament i una pèrdua de protagonisme només alleugerida amb l'alcaldia d'Enric Aldave a l'inici de 1938.²²

El panorama polític de Terrassa va canviar d'allò més després dels Fets de Maig. El 28 de juny de 1937 en Morera recuperava l'alcaldia.²³ Era la resposta més directa als greus incidents i persecucions del mes anterior. El partit patia una reestructuració important i en Jaume Figueres i en Miquel Palet deixaven el consistori. Morera havia de posar ordre i autoritat a la situació. Era la solució i l'alternativa davant la suposada ineficàcia d'altri. S'havien acabat els "experimentats" de Morera.

L'enfrontament d'en Morera i en Palet acabà amb la seva expulsió de les Joventuts d'Esquerra i la sortida de la Casa del Poble. Les tibantors i rivalitats dins el partit van arribar a un punt sense retorn. La carta d'en Palet (10 de desembre de 1937) on explica la duríssima trobada acusatòria, en plena assemblea extraordinària de la JEREC, i on es discuteix la seva situació, resultà prou evident de l'extrema crispació d'aquells moments: "O l'Esquerra local destrueix políticament en Samuel Morera o en Samuel Morera destruirà l'Esquerra"²⁵

*Fons Gabriela
Hernández Palet*

Els dissidents Jaume Figueres i Miquel Palet posaren en marxa (el desembre de 1937) el Casal d'Esquerra Republicana que va trobar aixopluc als locals de l'Orfeó de Terrassa del carrer Major, 50. Aquest indret fou posteriorment el local de joguines de ca la Felisa. Val a dir també que en Figueres i en Palet, tal com ens explica Rafel Comes, s'havien apropiat des de feia uns quants mesos al discurs ideològic del PSUC, passant per la UGT (secretari d'Agitació i Propaganda), de la mà d'Espartacus Puig, Josep Sanahuja o Miquel Domingo.²⁶

Temps d'exili: de França a Mèxic passant per Casablanca

El camí de l'exili fou dur i accidentat. Fou la mateixa o semblant història de milers de famílies que cercaven una somiada llibertat lluny del feixisme. França, el Marroc i, definitivament, Mèxic foren els diferents països que trepitjà la família Palet. El primer tram fou per terres de França i el situem entre 1939 i 1942. Va ser una època molt dura i plena d'adversitats.

La vila de Pignans (Var) fou el primer destí per anar després a París, on en Miquel Palet va treballar de dibuixant en una fàbrica d'avions. L'estada a París tingué, encara, certes comoditats però l'entrada dels alemanys va canviar tot el panorama i en Miquel Palet estigué reclòs en un camp de concentració. Irene Palet Ejarque, filla d'en Miquel ens explica el que va succeir:

“Al inicio de la guerra con Alemania, sonaban las sirenas, nos llevaban al refugio, que era un lugar sombrío y húmedo ya que era el subterráneo del metro, en vista de eso y ya próxima la entrada de los alemanes salimos en tren de París a Marsella, pero el tren no pudo continuar su recorrido ya que le cerraron el paso, abandonando todos el tren de manera desesperada y angustiante ya que todos salían por donde podían

En ple viatge en el vaixell Nyassa. Maig de 1942.
Fons Gabriela Hernández Palet

por ventanas, puertas, etc. Caminamos por un largo tiempo por una carretera, era el cansancio mezclado con un terrorífico pánico que la gente no podía más teniendo que tirar las maletas con todas sus pertenencias. A mi padre se lo llevaron a un campo de concentración y a nosotras tres, mi madre (Carmen), mi hermana (Ramona) y yo a un asilo de ancianos, donde las mujeres lavaban la ropa para poder darles de comer a sus hijos.”²⁷

No hem pogut esbrinar com va sortir del camp de concentració però el fet és que Draguignan (Var) fou un altre destí (1941-42) prou farcit de precarietats i paradoxes.

“Aquí mi padre se dedicaba a retratar muertos y algunos que iban a la casa, mi madre trabajó en el campo recogiendo castañas y sembrando, nosotras en la escuela pública.”²⁸

Itinerari d'un camí sense retorn. (1939-1988)

Lloc d'exili	Anys	Treball/situació	Residències
Pignans (Var)	1939	Primers mesos d'exili	
París	1939-1940	Fàbrica d'aviació Dassault. Dibuxant.	Viuen en un hotel al costat del Sena
?	1940-1941	Camp de concentració	Família: asil d'avis
Draguignan (Var)	1941-1942	Fotògraf	Habitatge precari
Mèxic D.F.	1942-1946	Medias La Egípcia, La Boneteria Moderna	C. Sullivan, 39 Colonia San Rafael
Puebla	1946-1951	Industrias Químicas S.A. Universitat de Puebla	C/ Lima, 5. Col. Las Américas
Mèxic D.F.	1951-1978	Industrias Químicas S.A. Stoffel Suiza	· Col. Polanco · Miguel Laurent, 20-302 Colonia del Valle

El 14 d'abril de 1942 varen embarcar a Marsella en el vaixell *Maréchal-Lyautey* rumb a Casablanca, previa escala a Orà. A la ciutat marroquina, després d'una espera infinita amb camp de reclusió inclòs, embarcaren en el vaixell portuguès *Nyassa*, que

iniciava el seu segon trajecte a Mèxic dels quatre que realitzà en aquell any. Vaixell maleït o vaixell de l'esperança, segons la situació de cadascú, va trigar unes cinc setmanes fins a arribar al port de Veracruz.²⁹

“El Nyassa no era gaire gran, però l’havien remodelat. Em semblava preciós i hi vam tenir una convivència molt maca. Cada nit, l’orquestrata hi tocava música, sobretot portuguesa, perquè era un vaixell portuguès, i una de les cançons que tocava ens unia a tots perquè feia que ens agaféssim de la mà i donéssim un tomb pel vaixell.”³⁰

El viatge fou molt llarg –cinc setmanes– i calia anar molt en compte per evitar els submarins enemics. El 22 de maig de 1942 (divendres) arribaren a Veracruz i l’endemà es traslladaren amb tren a Mèxic D.F. La vida a l’exili mexicà tingué tres etapes en relació al lloc de residència: Mèxic D.F., Puebla i novament Mèxic D.F. Hem localitzat a l’Arxiu Tarradellas de Poblet una breu però interessant correspondència d’en Miquel Palet amb en Tarradellas. La primera carta és de 1942 on li explica el naixement del tercer fill, Domènec Palet Ejarque, en una clínica de la JARE. L’alegria del nou fill es complementa amb els detalls del viatge i les característiques de la residència: “Vivim força bé.”³¹ El 1944 rebia la nacionalitat mexicana.

En Miquel Palet va compaginar la seva activitat professional amb la docència (Universitat de Puebla). En els diferents llocs on va viure destacà pel seu compromís amb el món empresarial, docent i esportiu. En qualsevol cas sempre allunyat de l’activitat política. Fou l’impulsor de l’hoquei herba a Mèxic –“hockey sobre pasto”– i assolí destacats càrrecs com a directiu i membre del Comitè Olímpic. Això el va convertir en un constant viatger.³² Va tenir un paper molt destacat en els Jocs Olímpics de 1968. Una carta de 1969 dóna testimoni del rang esportiu que tenia a escala internacional.³³ En aquest esport esdevingué un reconegut àrbitre.

Les felicitacions nadalenques no oblidaven mai els somnis i els anhels de llibertat per a Catalunya i un clam a favor de la República. També en alguna d’aquestes felicitacions (1971) comenta la seva delicada salut per culpa d’un infart del qual li ha costat molt recuperar-se. La seva darrera feina fou a Stoffel Suïza i és en aquesta empresa on es jubilà (1978) a l’edat de 70 anys.

Un altre conjunt de cartes de l’Arxiu Tarradellas, entre juliol i desembre de 1980, ens ofereix la cara més amarga dels darrers anys de la vida d’en Miquel Palet. Exposà a l’expresident Tarradellas la seva precària situació, car els ingressos locals i espanyols són molt minsos. Li demana que mogui les seves influències a Madrid per millorar la seva pensió de vellesa.

En Miquel Palet considera que no s’ha tingut en compte la seva activitat entre 1936 i 1939 com a professor auxiliar i delegat del govern de la Generalitat a l’Escola Industrial. Ni tampoc el de capità a comandant de la Junta de Vestuari i Equip de la Intendència de la Subsecretaria de l’Exèrcit de Terra del Ministeri de la Guerra

d'Espanya. La petició era doble: remoure papers a Madrid per a en Miquel i a Barcelona per a la seva muller, Carmen Ejarque.

A l'edat de 72 anys trobem un Miquel totalment abatut per les circumstàncies:

“Estem passant uns moments molt difícils, puix la situació a Mèxic, per a nosaltres és molt delicada i econòmicament parlant, quasi insostenible; puix m'ha fallat un dels gendres. I malgrat que ja tinc les dues noies i el noi casats i tenim ja 7 néts(...). Ja que –no sé si ja ho sabeu– jo he tingut un infart al miocardi i també he estat operat i radiat d'un tumor cancerós s'ota l'orella esquerra. I malgrat que m'he anat sortint de tot i lluitant per la nostra Catalunya i els nostres ideals de l'“Esquerra Republicana de Catalunya” a prop dels 72 anys el cos ja comença a estar cansat i fallar de vegades.”³⁴

La resposta d'en Tarradellas no es va fer esperar gaire i fou prou concreta i expeditiva:

“No podeu imaginar com sento no poder oferir-vos l'ajuda que em sol·liciteu, però com ja deveu saber, estic al marge de tota activitat política i sobretot estic totalment desconnectat en el que fa referència amb Madrid, i per per tant no veig la possibilitat d'aconseguir aquesta millor classificació per tal d'obtenir una pensió més elevada. Quant a l'altra pensió que rebeu del Servei de Mutualisme Laboral d'aquí, de Barcelona, he fet una gestió i em comuniquen que no n'hi ha d'altra, que totes són del mateix import.”³⁵

En Miquel Palet va morir el 18 de novembre de 1988 d'un vessament cerebral a l'edat de 79 anys i onze mesos.

Notes

- 1 Aquest article pretén ser una primera aportació a la figura d'en Miquel Palet després de conèixer la seva vàlua com a polític i home compromès amb la ciutat. He recopilat algunes informacions i dades diverses sobre la seva figura i em plantejo fer una merescuda i necessària biografia tal com he fet amb el seu pare, Domènec Palet i Barba. JOSEP PUY, *Domènec Palet i Barba. Prohom de la Terrassa republicana*. Fundació Irla. 2015.
- 2 RAFEL COMES EZEQUIEL, JOSEP PUY JUANICO. “Miquel Palet i Martí”, a *Esquerra a Mèxic, 1941-1980*. Fundació Josep Irla, Barcelona, 2012, p. 225; “Josep Puy y Rafel Comes firman la biografia de Miquel Palet i Martí”, a *Diari de Terrassa*. 1 de setembre de 2012; JOSÉ BRU TOMÁS, JOSEP M. MURIÀ. *Diccionario de los catalanes de México*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Colegio de Jalisco, 1996.
- 3 PERE SANTANACH. “Primer estudi tectònic a Catalunya: l'estructura de la serralada Prelitoral per Domingo Palet y Barba”, a *Treballs del Museu de Geologia de Barcelona*, núm. 19, 2013, p. 13-47.
- 4 JOSEP PUY. *Domènec Palet i Barba. Prohom de la Terrassa republicana*. Fundació Irla. 2015.
- 5 “La prospección ráb dica con mis dispositivos y técnica en la investigación geológica y minera del subsuelo. Unos resultados obtenidos con ocasión de mi breve estancia en Méjico”. 15 de gener de 1951.
- 6 RAFEL COMES. “Palet i Barba” (1-2), *Butlletí del Grup Fillatèlic i Numismàtic de Terrassa*, num. 404 i 405. Novembre i desembre de 2004.

- 7 M. PALET, "La cultura a Terrassa", a *L'Acció*. 20 de febrer de 1934.
- 8 M. PALET, "Conceptes tècnics de la indústria del ram de l'aigua", a l'Associació d'Exalumnes de l'Escola d'Arts i Oficis. 24.4.1935; "Els tècnics de cara a la guerra". PSUC, 30 de setembre de 1937.
- 9 M. PALET, "A la meva mare tan estimada". 20 de juny de 1941. Draguignan, Var.
- 10 RAMON LLEI. "El pla sobre ensenyament de la Comissió Municipal de Cultura", a *El Dia*. 12 i 14 de novembre de 1936. Es tracta d'una molt interessant entrevista feta a Miquel Palet.
- 11 XAVIER MARCET. "La Segona República", a DD.AA. *Història de Terrassa*. Terrassa, 1987, p. 383-401.
- 12 *L'Acció*. 22 d'abril de 1932.
- 13 *L'Acció*. 24 de juny de 1932.
- 14 *L'Acció*. "Per dignitat", 19 de novembre de 1932.
- 15 AMAT. Actes del Ple de l'Ajuntament. 1 de febrer de 1934.
- 16 *L'Acció*. "L'Aliança Obrera, el Dia i la FAI", 23 de febrer de 1934.
- 17 *L'Acció*. "Azaña a Terrassa", 29 d'agost de 1934.
- 18 AMAT. Actes del Ple de l'Ajuntament. 17 de febrer de 1936.
- 19 AMAT. Actes. 26 de febrer de 1936.
- 20 AMAT. Actes. 25 d'agost de 1936.
- 21 XAVIER MARCET. "Revolució i reraguarda", a DD.AA. *Història de Terrassa*. Ajuntament de Terrassa, 1987, p. 403-416.
- 22 XAVIER MARCET. "La guerra civil a Terrassa", *Terme*, num. 1. Terrassa, 1986, p.14-46.
- 23 AJUNTAMENT DE TERRASSA, *Samuel Morera*. Homenatges, núm. 5. Terrassa, 1985.
- 24 *El Dia*, 28 i 29 de juny de 1937.
- 25 M. PALET. "Carta oberta i sense comentaris", *El Dia*, 11 de desembre de 1937.
- 26 XAVIER MARCET. *Terme*, op.cit.
- 27 IRENE PALET EJARQUE. Text inèdit.
- 28 IRENE PALET EJARQUE. Text inèdit.
- 29 Per a aquest tema: CARMEN ROMERO. "Testimonio de una mujer en el exilio", dins *NU-EVAS RAICES: testimonios de mujeres republicanas en el exilio*. www.cervantesvirtual.com: J.M.FIGUERES. *Veus d'exili, 20 testimonis de la diàspora catalana*. Cossetània, 2007; ADA SIMON y EMILIO CALLE, *Los barcos del exilio*. Madrid: Oberón, 2005.
- 30 Testimoni Rosa Maria Duran a J.M. FIGUERES. *Veus d'exili...* p. 149 a 159.
- 31 AMTM (Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià). 8 de juny de 1942.
- 32 EL MUNDO DEPORTIVO. 17 de novembre de 1966.
- 33 AMTM. Hotel de Castille. 26 de març de 1969.
- 34 AMTM. Carta d'en Miquel Palet a Josep Tarradellas. 10 de setembre de 1980.
- 35 AMTM. 29.9.1980.